

Baka István

Válámi ván...

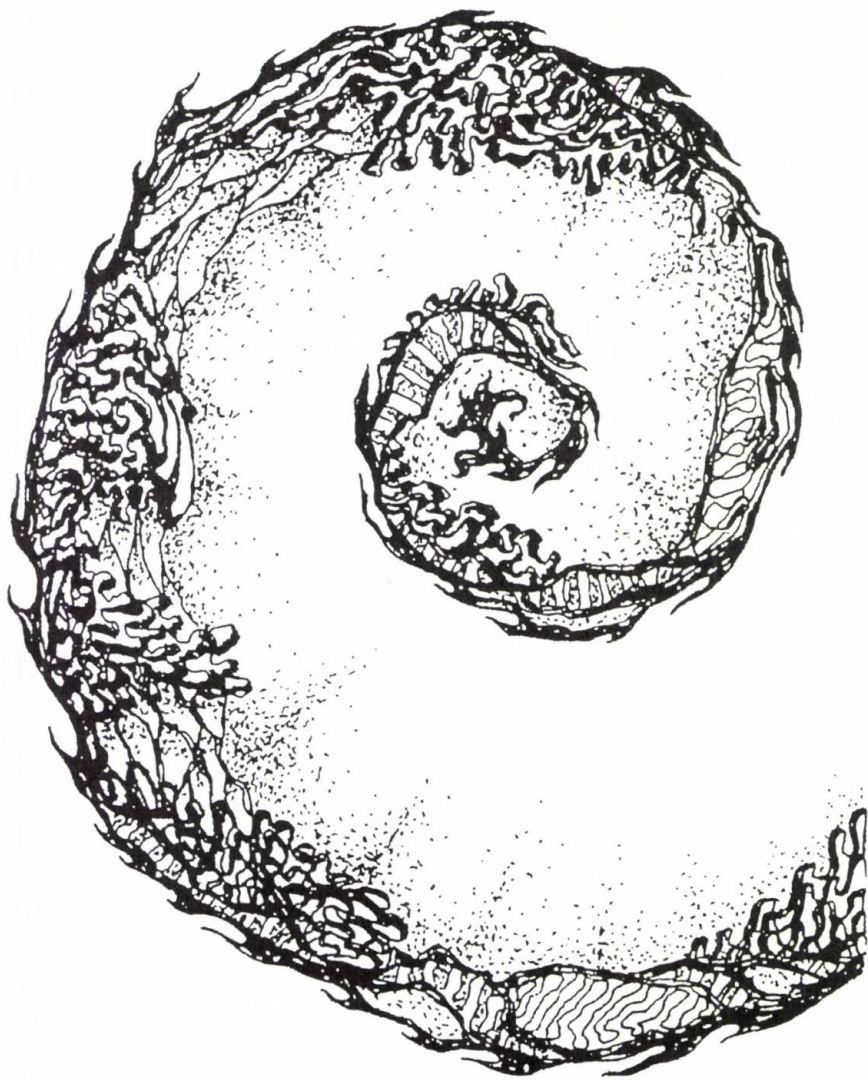
– Néhány évvel 56 után megjelent Budapesten egy szovjet, bocsánat, orosz komikus, Arkagyij Rajkin – kezdte öreg barátom, Bakó András, kényelmesen hátradőlve karszékeében –, és előadott – még hozzá magyarul! – egy humoros monológot, melynek ez volt a refrénje: VÁLÁMI VÁN, DE NEM ÁZ IGÁZI. Fergeteges sikert aratott, nem is sejtette, mennyi-re a szívünk közepébe talált: ez a mondat ugyanis tökéletesen kifejezte a kor uralkodó életérzését. Most viszont a jelek szerint az igázi ván, csak hogy az valahogy nem eléggé válámi, – ugye, érted, mire gondolok?

Bólintottam, mire Bakó András szivarra gyújtott, és folytatta.

– Itt van, például, az eső. Azelőtt az eső a frissen ásott föld és a pipereszappannal mosott lányhaj illatát árasztotta, most viszont ázott kutyaszőr-szaga van; az isten tudja, mit csináltak vele...

– Én semmit – mentegetőztem ijedten, de öreg barátom ügyet se vetett rám.

– Meg aztán itt vannak a házaitok. Istent keresitek, a vallásos érzést próbáljátok visszahozni kiszikkadt lelketekbe, de hát megy ez úgy, hogy közben kietlen betonkalitkákban laktok? Azt hiszitek, Isten a tapéta mögül fog előbújni, csótányok kíséretében? Az én gyerekkoromban még igazi házakban éltünk – igaz, összkomfort nélkül, de minden háznak volt pincéje és padlása, azaz mindegyik tükrözte a kozmikus világrendet: pokol, föld, mennyország. A pokolnak a pince felelt meg, ahová a szenet hányták be kora ősszel, és szénporos macskák kergették a szénportól fekete egereket – ördögök a kárhozottakat – ide izgató és félelmetes volt lemenni a napi tüzelőért; hányszor megfogadtam, hogy jó leszek inkább, csak ezt a mindennapos elkárhozást ne kelljen megismételnem!... A föld, a földi élet színtere volt maga a ház: a lakószobák, a konyha, az éléskamra; itt zajlott az emberi család élete: Ádám orcája verítékével kereste meg a kenyerét, miközben Éva főzött, mosott, gyereket nevelt, és fűszeres étellel s „fénylő öle édes örömeivel” várta haza párját... Ezekről az örömről mi, gyerekek is alkothattunk némi fogalmat, mivel az egész család egy szobában aludt, s éjszaka gyakran ébredtünk szapora lihegésre, elfojtott sikolyokra, melyeket a támlás szülői ágy nyikorgása kísért, –szorongatóan izgalmas élmény volt, mint egy későromantikus szimfónia szkercója; az emberi létezés minden alantassága és fensége kifejeződött benne... És megvolt a mennyországunk is: a padlás. Ide csak ritkán engedtek fel, mert itt tárolták télen a sonkát, kolbászt, a diót is egy vesszőkosárban, meg mindenféle limlomot: kopott, behorpadt bőröndöket, összekötözött újságokat, régi ponyvaregényeket – egy akkoriban feledésre ítélt világ kultúrájának emlékeit; szentképekre is

emlékszem, amelyek idekerültek. Ám ezt a télen dermesztően hideg, nyáron kibírhatatlanul forró és fülledt teret fénysugarak járták át, akárcsak a templomi képeken – titokzatos, megszentelt félhomály uralkodott itt, s a fénysugarakban örvénylő porszemek az égi lelkek sereglését idézték. Lélek voltam én magam is, hangtalan mozgású, félig lebegő, amikor a mennyei lomok között kotorásztam. Nem a készleteket megdézsmálni, hanem olvasni jártam ide, de még azt is tiltották... Egyszer megpróbáltam selyemhernyót tenyészteni. Minden reggel felpattantam feles kerékpáromra, és kivágtattam az eperfás országútra. De hiába etettem hernyóimat; vagy a levelek fonnyadtak meg, mire hazaértem, vagy a padlás – hiszen csakis ott tarthattam őket – volt túl meleg vagy túl hűvös, alig néhány gubózott be, nem lett volna érdemes leadni őket a selyemgombolyítóba. Így hát magára hagytam az egész tenyészetet, ám amikor jóval később valamiért felmentem a padlásra, váratlanul rajnyi lepke röppent fel előttem, pörögve-forogva keresték a kiutat, a fehér angyalszárnyakat átvilágító fénylánczák vezették őket - egy perc alatt eltűntek, kirepültek a nyitott padlásablakon. Akkor láttam életemben először és utoljára az ég angyalait – fejezte be Bakó András, és behunyta a szemét. Tudtam, most magára kell hagynom öreg barátomat. Lábujjhegyen lopakodtam ki a szobából.

(Délmagyarország, 1992. február 7.)